

Posebne mere zaštite

- Deca izbeglice
- Deca u oružanim sukobima
- Deca izložena eksploataciji
- Prodaja i trgovina decom
- Deca u sukobu i u kontaktu sa zakonom
- Deca pripadnici manjinskih grupa
- Deca sa invaliditetom
- Deca žrtve

Deca izbeglice/migranti

Polovina svih izbeglica u svetu su deca

Svakoga dana širom sveta deca izbeglice žrtve su ...

- fizičkog i psihičkog nasilja
- silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja
- trgovine decom
- **Izvršioc**i – krijumčari ljudima, vojnici, policija, humanitarni radnici u izbegličkim kampovima...

Deca migranti - činjenice

22. avgust 2015.

- Od početka 2015. u Srbiji je 15.000 dece prijavljeno za azil u Srbiji, 5,5 puta više nego 2014.
- Čak 4.000 dece je **bez pratnje odraslih**
- U Centru za maloletne strane državljane na Voždovcu od 2009. boravilo 230 dece migranata bez pratnje odraslih iz Libije, Avganistana, Sirije, Maroka....
- Deca migranti imaju između 7-18 godina
- U Srbiji su u tranzitu – ostaju oko 15 dana.
- **Ne zna se koliko dece bez pratnje prođe kroz Srbiju, a da ne zatraži azil!**

Deca migranti bez pratnje odraslih

■ KO IMA STATUS DETETA BEZ PRATNJE ODRASLIH?

- “*Svako lice mlađe od 18 godina, osim ako se po zakonu koji se odnosi na dete punoletstvo ne stiče ranije, koje je odvojeno od oba roditelja, odnosno o kome se ne stara ni jedno odraslo lice koje po zakonu ili prema običajima snosi odgovornost za dete*”
- **OSNOVNI STANDARDI:**
  - Deca migranti bez pratnje koja su izrazila nameru da traže azil imaju pravo na posebnu brigu i zaštitu, koja uvažava njihove potrebe
  - Zahtevi dece bez pratnje uvek treba da budu razmatrani na način koji je i **pravičan i primeren njihovom uzrastu**
  - **Sve odluke donose se u skladu sa principom najboljeg interesa deteta**
  - **U postupku kojem podleže dete ima pravo da efektivno učestvuje, kao ravnopravan subjekat**

Ključni problemi i izazovi

- ❑ Propuštanje/neblagovremena registracija dece migranata bez pratnje
- ❑ Nejasni kriterijumi za razlikovanje dece bez pratnje koja imaju status tražioca azila od onih koji se smatraju iregularnim migrantima
- ❑ Neostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć
- ❑ Napuštanje centara – u proseku za tri dana
- ❑ Napuštanje Srbije pre bilo kakve reakcije nadležnih organa
- ❑ .....

Deca u oružanim sukobima

- Milioni dece su direktne i indirektne žrtve rata
- Žene i deca najbrojnije žrtve aktuelnih oružanih sukoba
- Sve veći stepen regrutovanja dece od strane gerilskih pokreta i paravojnih snaga
- Poslednje tri decenije u 30 zemalja u borbama učestvovalo više od 300.000 dece
- Nova era u međunarodnom pravu - 2007. Specijalni sud za Sijera Leone doneo presude protiv vojnih zapovednika za regrutovanje dece vojnika
  - Tri vodje pobunjenika osudjene za ubistvo, silovanje i regrutovanje dece vojnika
- Presude su presedan i važan izvor prava i jurisprudencije za nacionalne sudove i za Međunarodni krivični sud u Hagu.

Deca u oružanim sukobima

- KPD – granica 15 godina
- 2000. Opcioni protokol o učešću dece u oružanim sukobima uz Konvenciju o pravima deteta – granica 18 godina
- 2002. Srbija ratifikovala Protokol
- **Obaveza države: - da ukine sve vojne škole za osobe mlađe od 18 godina**
  - Vojna gimnazija i Srednja stručna vojna škola
  - Najavljeno otvaranje smera „Ratno vazduhoplovstvo i protivvazduhoplovna odbrana”
- Jedan broj dece srpskog državljanstva zajedno sa svojim roditeljima nalazi se na Bliskom istoku i uključen je u vojne obuke i ratne operacije.
- 2014. godine KZ propisana dva nova krivična dela:
  - učestvovanje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi
  - organizovanje učestvovanja u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi vrbovanjem, podsticanjem, opremanjem i obučavanjem drugog lica na učestvovanje u ratnom ili oružanom sukobu u drugoj državi

Eksploatacija dece

- **Oblici** - seksualna eksploatacija, prinudni rad ili pružanje usluga, robovlasništvo i slične prakse, ropstvo i odstranjivanje organa, sklapanje dečijih brakova, eksploatacija u svrhu usvajanja ili sklapanja dečijdečijih brakova, medicinski eksperimenati, zloupotrebe talentovane dece od strane medija...
- **Obeležja**
  - Visok stepen nasilja
    - višestruko i kontinuirano zlostavljanje i fizičko i emotivno nasilje: prebijanja, silovanja, izgladnjivanja, zastrašivanja i zadržavanja u neadekvatnom prostoru, prevara, obmana i ozbiljnog zanemarivanja.
  - Komercijalna priroda eksploatacije
- **Uzroci:** nerazvijenost, siromaštvo, ekonomske razlike, migracije selograd, polna diskriminacija, disfunkcionalne porodice, nedostatak obrazovanja, štetne prakse i oružani sukobi

Eksploatacija dece

- 2000. - Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima deteta o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji uz KPD
- 2002. – Srbija ratifikovala Opcioni protokol
- **Obaveze država**
- Da svakom detetu omoguće *zaštitu* od svih oblika eksploatacije.
- Da preduzmu zakonske i druge mere prevencije eksploatacije dece, da osiguraju kažnjavanje počinitelaca i obezbede rehabilitaciju i reintegraciji svakog eksploatisanog deteta
- Da preduzmu sve odgovarajuće mere radi sprečavanja pravne i društvene stigmatizacije dece žrtava eksploatacije i obezbede da se sa decom žrtvama eksploatacije ne postupa kao sa kriminalcima čak i kada su svojevolumno ušli u odnos u kojem su postala žrtve

Mere za suzbijanje eksploatacije dece u Srbiji

- **ČI. 6. PZ** - utvrđena obaveza države da *preduzima sve potrebne mere za zaštitu deteta od svake vrste eksploatacije.*
- **2010.- ratifikacija** Konvencije SE o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja,
- **2013. - Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima**
  - “Seksualni predatori” se evidentiraju u cilju sprečavanja izvršenja novih dela.
  - Uveden nadzor nad izvršiocima posle izdržane kazne zatvora,
  - Osnivanje posebnog *registra* osuđenika koji vodi Uprava za izvršenje krivičnih sankcija.
  - Zabrana da rade sa decom i posećuju mesta gde borave deca...
- **2005. - Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala**

Najčešći oblici eksploatacije dece u Srbiji

- Dečiji “rad na crno”
- Prosjačenje
  - u Beogradu svakodnevno proslači 250-300 dece uzrasta od 10-14 godina
- Seksualna eksploatacija - dečija prostitucija i pornografija
  - Akcija “Armagedon”
- Korišćenje dece u reklamama i oglasima

Trgovina i prodaje dece

- Čl. 26. Ustava RS - zabranjeno je ropstvo ili držanje ljudi u položaju sličnom ropstvu, kao i trgovina ljudima
- KZ – inkriminisana dela trgovina ljudima, trgovina maloletnim licem radi usvajanja, zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu.
- Zakon o socijalnoj zaštiti – priznaje pravo na besplatan smeštaj licima žrtvama trgovine i prodaje bez dokazivanja da su u stanju socijalne potrebe
- Institucionalni okvir –
  - *Republički tim za borbu protiv trgovine ljudima,*
  - *Savet za borbu protiv trgovine ljudima,*
  - *Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima.*

Deca u sukobu i u kontaktu sa Zakonom

- 1985. Pekinška pravila o administraciji maloletničkog pravosuđa.
- Čl. 37-40 KPD – garantovanje posebnih prava deci u sukobu sa zakonom.
  - Lišenje slobode, hapšenje, pritvor ili izricanje zatvorske kazne deci mora biti u skladu sa zakonom i biti primenjeno *“jedino kao poslednja moguća mera i to na najkraći mogući vremenski period”*
- 1990. Rijadska pravila za sprečavanje maloletničke delinkvencije
- 1990. Havanska pravila o zaštiti maloletnika lišenih slobode
- 2005. Smernice UN o pravosudnim pitanjima koja uključuju decu žrtve i svedoke krivičnih dela.
- 2007. Opšti komentar o pravima dece u maloletničkom pravosuđu.

Deca u sukobu i u kontaktu sa zakonom – domaće pravo

- **2005.** Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica
  - Krivičnopravni status maloletnika regulisan na način potpuno različit od statusa punoletnih učinilaca krivičnih dela.
  - Kreirane alternativne sankcije i uvedene diverzione mere u skladu sa principima restorativnog pravosuđa
    - Vaspitni nalozi – izbegava se vođenje krivičnog postupka
    - Krivične sankcije – vaspitne mere, kazna maloletničkog zatvora i mere bezbednosti.
  - Posebna pravila o zaštiti dece kao oštećenih i svedoka u krivičnom postupku.
- *2009. - Savet za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima*

Deca pripadnici manjinskih grupa

- **Nacionalni sastav stanovništva Srbije**
- Srbi (83,32%), Mađari (3,53%), Romi (3,05%), Bošnjaci (2,02%), druge nacionalnosti ispod 1%
- Nepoznato je koliko je dece medju pripadnicima nacionalnih manjina.
- **Prava pripadnika nacionalnih manjina**
  - **Čl. 79. Ustava**
    - pravo na ravnopravnost u vođenju javnih poslova,
    - pravo na očuvanje posebnosti, nacionalnog i etničkog identiteta
      - pravo na čuvanje, negovanje, razvijanje i javno izražavanje nacionalne, etničke, kulturne i verske posebnosti,
      - pravo na korišćenje svog jezika i pisma
    - Zabrana nasilne asimilacija i mera koje bi veštački menjale nacionalni sastav stanovništva na područjima koja tradicionalno naseljavaju nacionalne manjine.
  - **2002. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina**
  - **2009. Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina**

- ***Istraživanje o stepenu (ne)tolerancije i (ne)poštovanju ljudskih prava Otvorenog kluba iz Niša***
  - mladima predstavlja problem da se druže sa osobama druge veroispovesti,
  - više od 2/3 mladih zna da postoji diskriminacija, posmatralo je ili zna nekoga ko je vrši,
  - 13,8% mladih je učestvovalo u diskriminatorским aktivnostima,
  - više od 10% mladih je neposredno vršilo diskriminacija i svesno je svog negativnog postupka.
- ***Istraživanje stavova o diskriminaciji u Srbiji, Poverenik***
  - Etnička distanca najveća prema Albancima, Hrvatima, Bošnjacima i Romima.
  - 57% ispitanih ne želi Albance i Rome u svojoj porodici,
  - 1/2 ne želi Albanca za vaspitača svoje dece, a Rom je kao vaspitač dece neprihvatljiv za 27% ispitanih.
  - 40% ispitanih ne želi Hrvate za državnike, 1/2 ne želi Albance, a skoro 30% ne želi da državnicima budu Romi i Bošnjaci.
  - 23% ispitanih podržava stav da Srbija treba da bude država samo srpskog naroda